

ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2025-2-5-12>

 <https://orcid.org/0000-0002-4616-6853>

ГРИГОРЕНКО Тетяна

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка катедри української мови та методики її навчання,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
e-mail: tetyana.hryhorenko@udpu.edu.ua

 <https://orcid.org/0000-0002-8697-8602>

СЕМЕНОГ Олена

докторка педагогічних наук, професорка,
керівниця Центру науково-освітнього партнерства і мережевої взаємодії,
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
e-mail: olenasemenog@gmail.com

УДК: 378.091.313-043.2:378.091.2]:[005.336.2:001.102](045)

ВІД КОНТЕНТУ ДО КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ: ЯК ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗМІНЮЄ ПАРАДИГМУ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано виклики та можливості, що постають перед викладачами спеціальності «Середня освіта. Українська мова і література» в умовах трансформації освітньої парадигми від контент-орієнтованої до компетентнісно зорієнтованої, з акцентом на проєктну діяльність.

Встановлено, що традиційна модель навчання є недостатньо ефективною для підготовки фахівців, здатних до адаптації та інноваційної діяльності в сучасному освітньому середовищі, зокрема в Новій українській школі (НУШ). Визначено, що проєктна діяльність виступає ключовим інструментом для інтегративного формування як *hard skills* (наприклад, мовний аналіз, методична розробка уроків), так і *soft skills* (критичне мислення, креативність, комунікація, співпраця, вирішення проблем, адаптивність, самоорганізація).

Виокремлено основні виклики для викладачів: необхідність перегляду програм та навчальних планів, розробки адекватних критеріїв оцінювання проєктної діяльності, оволодіння новими методами роботи та роллю фасилітатора, ефективного управління часом та ресурсами, а також психологічна готовність до змін.

Вмотивовано, що кожний етап проєктної діяльності – від ініціації та планування до реалізації, презентації та рефлексії – сприяє цілеспрямованому розвитку цих компетентностей. Вивчено потенціал проєктної діяльності для підвищення мотивації студентів, поглиблення міждисциплінарних зв'язків та формування навичок самоосвіти.

Запропоновано комплексний підхід до оцінювання проєктної діяльності, що враховує індивідуальний внесок, командну роботу, процес та кінцевий продукт.

Узагальнено, що системне впровадження проєктного навчання вимагає трансформації ролі викладача від транслятора знань до фасилітатора, ментора та коуча, що потребує

підвищення його кваліфікації. Рекомендовано організацію семінарів, тренінгів та розробку методичних посібників для викладачів.

Підсумовано, що комплексний підхід до впровадження проєктної діяльності забезпечить якісну підготовку конкурентоспроможних, креативних та адаптивних фахівців, готових до викликів сучасної освітньої системи.

Ключові слова: проєктна діяльність; компетентність; *hard skills*; *soft skills*; парадигма навчання; підготовка учителя української мови та літератури; Нова українська школа (НУШ); фасилітатор; оцінювання.

Постановка проблеми. Сучасна освітня парадигма перебуває на етапі докорінних трансформацій, зумовлених стрімким технологічним прогресом, глобалізаційними процесами та динамічними вимогами ринку праці. Традиційна модель вищої освіти, що історично базувалася на трансляції та репродукції знань (так звана «контент-орієнтована» парадигма), виявляється недостатньо ефективною для підготовки фахівців, здатних до адаптації, інноваційної діяльності та критичного мислення в умовах постійно мінливого світу. Особливої актуальності набуває переорієнтація з предметного змісту на формування комплексних компетентностей, що охоплюють як *hard skills* (спеціалізовані професійні навички), так і *soft skills* (метапредметні, «гнучкі» навички: комунікація, співпраця, критичне мислення, креативність, вирішення проблем) (Стратегічний план, 2024).

В контексті підготовки майбутніх педагогів, зокрема студентів за предметною спеціальністю 014.01 Середня освіта (Українська мова і література), галузі знань –

01 Освіта, освітнього ступеня Бакалавр, ця проблема постає особливо гостро. Сучасна Нова українська школа (НУШ) вимагає від вчителя не лише глибоких знань з філології, а й здатності бути фасилітатором навчання, організовувати проектну та дослідницьку діяльність учнів, ефективно комунікувати, працювати в команді та адаптуватися до постійних освітніх інновацій (Нова українська школа, 2017). Фундаментом професійно-педагогічної підготовки вчителя української мови та літератури дослідники вважають розвиток відповідальної особистості з високим ступенем самостійності й креативності, а також низки якостей, як-от: гнучкість професійного мислення, мобільність та адаптивність до різних ситуацій професійної діяльності, постійне фахове вдосконалення тощо (Базиль, 2016; Бідюк, 2015; Григоренко, 2020; Дуплійчук, 2015, с. 13; Семенов, 2018; Семенов, Ячменник, 2019; Симоненко, 2018; Коваль, Григоренко, 2023).

Відповіддю на ці виклики є проектна діяльність, яка виступає потужним інструментом інтеграції теоретичних знань із практичним досвідом. Завдяки реалізації проектів студенти не лише поглиблюють свої *hard skills* (наприклад, методики викладання, лінгвістичний аналіз, літературознавчі дослідження), а й активно розвивають *soft skills*, що є критично важливими для майбутньої педагогічної професії. Проектна робота моделює реальні професійні ситуації, вимагає самостійності, відповідальності, вміння працювати в команді, вирішувати неординарні завдання та презентувати результати своєї діяльності (Коляда, Кравченко 2020; Ковальова, 2017; Кузнецова, Одарченко, 2017).

Таким чином, дослідження впливу проектної діяльності на зміну парадигми навчання у вищій школі, зокрема на прикладі підготовки вчителів української мови та літератури, є надзвичайно актуальним. Воно дозволить не лише теоретично обґрунтувати ефективність такого підходу у формуванні компетентностей, але й розробити практичні рекомендації для закладів вищої освіти щодо впровадження інноваційних методик, які забезпечать підготовку конкурентоспроможних, креативних та адаптивних фахівців, готових до викликів сучасної освітньої системи.

Мета статті: проаналізувати та обґрунтувати роль проектної діяльності у зміщенні парадигми навчання у вищій школі, зокрема на прикладі підготовки студентів спеціальності Середня освіта. Українська мова і література, від засвоєння предметного змісту до формування комплексних компетентностей. Особливу увагу приділи-

ти розвитку *soft skills* (наприклад, критичне мислення, комунікація, співпраця, креативність, адаптивність, вирішення проблем) та *hard skills* (спеціалізовані професійні навички, необхідні для майбутньої педагогічної діяльності).

Методологічну основу дослідження становить системний підхід, що дозволяє розглянути проектну діяльність як інтегрований компонент освітнього процесу. Застосовано теоретичні методи: аналіз наукової літератури з педагогіки, психології, методики навчання української мови та літератури для визначення ключових понять та обґрунтування ролі компетентнісного підходу; синтез та узагальнення для формування концептуальної моделі інтеграції проектної діяльності. Використано емпіричні методи: анкетування викладачів та студентів, аналіз навчальних планів та програм, кейс-стаді успішних проектів для збору та аналізу даних щодо впливу проектної діяльності на формування *soft* та *hard skills* у майбутніх учителів української мови та літератури.

Результати дослідження. Сучасна парадигма вищої педагогічної освіти стоїть перед нагальною потребою кардинальних трансформацій, зумовлених низкою взаємопов'язаних факторів, що детермінують необхідність переходу від традиційної, знаннєвої моделі підготовки фахівців, зокрема вчителів української мови та літератури, до компетентнісно орієнтованої. Домінуючим чинником є стрімкий технологічний прогрес, який невідпинно змінює не лише освітнє середовище, а й суспільні запити до особистості. Інформаційне суспільство, з його безмежними обсягами даних та динамічним оновленням знань, нівелює абсолютну цінність суто фактичної інформації, що є основою традиційної «контент-орієнтованої» парадигми. Сучасний учень має доступ до будь-яких знань, тому роль учителя змінюється: він вже не є єдиним джерелом інформації, а перетворюється на фасилітатора, навігатора, організатора та мотиватора освітнього процесу, який здатен навчити дітей критично мислити, аналізувати, застосовувати знання у нестандартних ситуаціях (Про освіту, 2017).

Ці трансформації тісно переплітаються з динамікою освітніх реформ на національному та міжнародному рівнях, спрямованих на формування випускника, здатного до навчання протягом усього життя, адаптації до змін та ефективної діяльності у мінливому світі. Українська система освіти, зокрема, активно імплементує компетентнісний підхід, який вимагає від педагогічних університетів не лише передачі предметних знань з граматики, правопису чи

літературознавства, а й розвитку широкого спектру ключових компетентностей. Це стосується не тільки академічної успішності, а й здатності випускника до практичного застосування знань, вирішення проблем, ефективної комунікації та співпраці.

Відтак, запит суспільства на компетентного вчителя стає все більш виразним. Сучасна школа потребує не лише вчителя, що досконало володіє предметним змістом української мови та літератури, а й педагога-новатора, який здатен:

- 1) створювати мотивуюче освітнє середовище: викликати інтерес до вивчення мови та літератури, а не просто викладати матеріал;

- 2) використовувати інноваційні методики: інтегрувати цифрові інструменти, проектні та дослідницькі підходи, що виходять за рамки традиційного уроку;

- 3) формувати *soft skills* учнів: розвивати їхнє критичне мислення, креативність, навички роботи в команді, що є запорукою успіху у XXI столітті;

- 4) бути гнучким та адаптивним: швидко реагувати на зміни в освітніх програмах, суспільних запитах, індивідуальних потребах учнів (Фурман, 2017).

У цьому контексті традиційна «контент-орієнтована» парадигма викладання української мови та літератури, що історично зосереджувалася на суто знаннях граматичних правил, норм правопису, біографій письменників та літературознавчих концепцій, виявляється недостатньою та невідповідною сучасним вимогам. Вона, зазвичай, формує студента-репродуктора, який може відтворити інформацію, але не завжди здатен її критично осмислити, творчо застосувати чи адаптувати до реальних педагогічних ситуацій. Обмеженість цієї парадигми полягає у пасивності навчального процесу, де домінує передача готових знань, а не їхнє конструювання через діяльність. У результаті випускники, незважаючи на ґрунтовні предметні знання, часто відчують брак практичних навичок, комунікативних здібностей, вміння працювати в команді та вирішувати конфлікти, що є критично важливими для ефективної педагогічної діяльності. Вони мають бути не просто носіями знань, а фасилітаторами, організаторами, мотиваторами, які здатні зацікавити учнів, надихнути їх на самостійний пошук та критичне осмислення інформації, підготувати до життя у постійно змінному світі. Таким чином, перехід до компетентної парадигми, що активно впроваджує діяльнісні підходи, зокрема проектну діяльність, стає не лише актуальним трендом, а й життєвою необхідністю для забезпечення якості підготов-

ки сучасного вчителя української мови та літератури (Грона, Семеног, 2021).

У цьому контексті, проектна діяльність виступає потужним і незамінним інструментом комплексного формування цих надпрофесійних компетентностей. Кожен етап реалізації проекту – від початкового формування команди до фінальної рефлексії – створює унікальні педагогічні умови для цілеспрямованого розвитку критично важливих *soft skills*, що безпосередньо корелюють з вимогами до сучасного учителя української мови і літератури.

На етапі формування команди та ініціації проекту студенти спеціальності «Середня освіта. Українська мова і література» активно розвивають комунікативні навички та співпрацю. Наприклад, при створенні проекту «Розробка інтерактивного уроку української літератури для 8 класу за творчістю Лесі Українки», студенти повинні ефективно обмінюватися ідеями, обговорювати концепцію уроку, розподіляти ролі та відповідальність (хто готує біографію, хто аналізує твір, хто розробляє інтерактивні завдання). Цей процес вимагає вміння слухати, аргументувати свою позицію, досягати консенсусу, що є основою для подальшої продуктивної групової роботи та, в перспективі, для взаємодії з колегами та батьками у школі.

Етап планування проекту є ареною для розвитку критичного мислення, вирішення проблем та тайм-менеджменту. При розробці проекту «Створення освітнього YouTube-каналу «Українська мова без кордонів»» студентам необхідно проаналізувати цільову аудиторію, визначити релевантний контент, структурувати відеоуроки, обрати методи подачі матеріалу, розпланувати графік зйомок та монтажу. Виникають типові проблемні ситуації: обмежений час, необхідність спрощення складних граматичних правил для широкої аудиторії, пошук оригінальних прикладів. Вирішення цих завдань стимулює аналітичні здібності, здатність до прогнозування та оптимізації ресурсів – навичок, які є життєво важливими для ефективного планування навчального процесу та позакласної роботи вчителя.

Реалізація проекту – це ключовий етап для формування креативності, адаптивності та самостійності. Під час втілення проекту «Організація шкільного літературного фестивалю» студенти неминуче стикаються з непередбаченими обставинами: зміни у розкладі, відсутність певних ресурсів, неочікувана реакція учнів. Наприклад, якщо запланований виступ актора скасовується, студентам потрібно швидко знайти альтернативу, змінити сценарій або самостійно

виконати роль. Це вимагає творчого підходу до подолання перешкод, гнучкості у прийнятті рішень та здатності самостійно шукати шляхи виходу із складної ситуації. Постійне коригування дій відповідно до зворотного зв'язку або зміни умов розвиває здатність швидко адаптуватися до нових обставин, що є фундаментальною якістю для вчителя у динамічному освітньому середовищі.

Презентація результатів проєкту, наприклад, представлення розробленого інтерактивного уроку чи фрагменту YouTube-каналу перед аудиторією (одногогрупниками, викладачами, запрошеними фахівцями), є потужним засобом розвитку публічних виступів, переконливої комунікації та впевненості у собі. Студенти вчать чітко і логічно викладати свої ідеї, використовувати візуальні засоби, відповідати на запитання, долати хвилювання. Це пряме моделювання педагогічної ситуації, де вчителю щодня доводиться ефективно комунікувати з учнями, колегами, батьками. Здатність чітко та впевнено доносити інформацію є основою для успішного навчання та виховання.

Нарешті, етап рефлексії є вирішальним для розвитку саморефлексії, аналізу помилок та безперервного навчання. Після завершення проєкту студенти аналізують власні дії, успіхи та невдачі, виявляють сильні та слабкі сторони командної роботи, оцінюють ефективність застосованих стратегій. Наприклад, обговорюючи підсумки фестивалю, вони можуть виявити, що комунікація між підгрупами була недостатньою, або що деякі завдання були розподілені неоптимально. Цей процес дозволяє студентам усвідомити зони зростання, винести уроки з власного досвіду та сформулювати навичку постійного самовдосконалення, що є фундаментальною для педагогічної професії, яка постійно вимагає оновлення знань та методів роботи. Таким чином, кожен етап проєктної діяльності інтегративно сприяє формуванню цілісного комплексу *soft skills*, необхідних для успішної професійної самореалізації майбутнього вчителя української мови та літератури.

Впровадження проєктної діяльності в освітній процес підготовки студентів спеціальності «Середня освіта. Українська мова і література» є одним з ключових напрямів модернізації вищої педагогічної освіти, що відповідає сучасним вимогам компетентнісного підходу, але і перед викладачем постає ряд викликів.

1. Необхідність перегляду програм та навчальних планів. Традиційні програми, орієнтовані на лекційно-семінарську сис-

тему, часто не передбачають достатнього часу та ресурсів для повноцінного впровадження проєктної діяльності. Викладачі стикаються з потребою інтеграції проєктів у чинні дисципліни, перерозподілу годин між аудиторною та самостійною роботою, а також, можливо, розробки нових курсів, повністю присвячених проєктній методології. Наприклад, в межах традиційного курсу «Методика навчання української мови», можна інтегрувати проєкт «Розробка фрагменту уроку української мови для 9 класу з використанням інтерактивних технологій». Це вимагає від викладача переструктурування тем, виділення часу на консультації та презентації проєктів.

2. Розробка адекватних критеріїв оцінювання. Оцінювання проєктної діяльності є складним завданням, оскільки воно виходить за рамки традиційної перевірки знань. Необхідно розробити комплексні критерії, що враховують не лише кінцевий продукт, а й процес його створення, рівень самостійності, командної роботи, креативності, рефлексії та вміння презентувати результати. Це вимагає від викладача глибокого розуміння природи проєктів та здатності до об'єктивного та багатоаспектного оцінювання. Наприклад, для оцінювання проєкту «Створення літературного подкасту за твором українського письменника» викладач має розробити критерії, що охоплюють: змістовність та оригінальність ідеї, якість виконання (звук, монтаж), володіння мовою, аналітичні здібності, вміння співпрацювати в команді, презентаційні навички.

3. Володіння новими методами роботи та роллю фасилітатора. Викладач перестає бути єдиним джерелом знань і перетворюється на фасилітатора, тьютора, консультанта. Це вимагає від нього володіння методами активного навчання, уміння стимулювати самостійність студентів, направляти їхню діяльність, надавати конструктивний зворотний зв'язок, управляти групою динамікою та вирішувати конфлікти. Постає потреба у підвищенні кваліфікації викладачів у сфері проєктного менеджменту та педагогічної фасилітації. Наприклад, замість того, щоб просто пояснювати тему «Фонетика», викладач може запропонувати студентам проєкт «Створення інтерактивної гри для вивчення фонетичних явищ». У цьому випадку викладач не надає готові рішення, а консультує студентів щодо вибору технологій, структури гри, допомагає вирішувати проблеми, що виникають у процесі розробки.

4. Управління часом та ресурсами. Проєктна діяльність, як правило, потребує значно більше часу від викладача, ніж традиційні методи навчання. Це стосується як

підготовки до занять, так і консультування студентів, перевірки проміжних та кінцевих результатів. Додатковою проблемою може бути обмеженість матеріально-технічної бази (доступ до комп'ютерів, програмного забезпечення, бібліотечних ресурсів). Наприклад, якщо студенти працюють над проектом «Дослідження діалектів рідного краю», викладачу потрібно виділити час для консультацій щодо методології дослідження, збору матеріалу, аналізу даних. Також може знадобитися організація виїздів, доступ до архівних матеріалів.

5. Психологічна готовність викладачів до змін. Перехід від традиційних методів до проєктного навчання вимагає від викладачів зміни парадигми мислення, відмови від авторитарної ролі, готовності до невизначеності та ризику. Не всі викладачі готові до таких змін, що може викликати опір. Наприклад, викладач, який звик до чітко структурованих лекцій та тестів, може відчувати дискомфорт, надаючи студентам більшу свободу у виборі теми та методу реалізації проєкту. Він має навчитися довіряти студентам та бути готовим до того, що їхні рішення можуть відрізнятись від його очікувань.

Водночас, проєктне навчання створює потужні можливості для розвитку ключових компетентностей XXI століття: критичного мислення, уміння працювати в команді, відповідальності, креативності, навичок самоорганізації та управління часом.

1. Розвиток професійних компетенцій майбутніх учителів. Проєктна діяльність формує у студентів ключові компетенції, необхідні для успішної педагогічної діяльності: критичне мислення, креативність, комунікативні навички, вміння працювати в команді, вирішувати проблеми, планувати та організовувати власну діяльність, здійснювати рефлексію. Наприклад, під час роботи над проєктом «Розробка навчального посібника з української літератури для учнів 9 класу» студенти не лише поглиблюють знання з предмета, а й розвивають навички методичної роботи, дизайну, редагування, співпраці.

2. Підвищення мотивації студентів та їхньої активності. Завдяки актуальності та практичній спрямованості проєктів, студенти відчують більшу зацікавленість у навчанні. Вони бачать зв'язок теорії з практикою, розуміють цінність здобутих знань та навичок. Наприклад, замість вивчення теоретичних аспектів «Орфографії», студенти можуть взяти участь у проєкті «Створення інтерактивної платформи для відпрацювання орфографічних навичок». Це робить навчання більш захоплюючим та значущим.

3. Поглиблення знань та формування міждисциплінарних зв'язків. Проєкти часто вимагають інтеграції знань з різних дисциплін (літературознавство, мовознавство, педагогіка, психологія, інформаційні технології). Це сприяє формуванню цілісної картини світу та розуміння взаємозв'язку явищ. Наприклад, проєкт «Створення сценарію театральної вистави за твором української класики» вимагає не лише знань з літератури, а й основ драматургії, сценічної мови, історії театру, а також навичок роботи з мультимедіа для оформлення.

4. Формування навичок самоосвіти та самоорганізації. Проєктна діяльність передбачає значну частку самостійної роботи. Студенти вчаться планувати свій час, розподіляти завдання, шукати та аналізувати інформацію, приймати рішення, нести відповідальність за результати своєї діяльності. Наприклад, у процесі роботи над проєктом «Організація літературного вечора в школі» студенти самостійно шукають матеріал, домовляються з адміністрацією, розробляють сценарій, розподіляють ролі, контролюють виконання завдань.

5. Встановлення партнерських відносин між викладачем та студентами. Проєктна діяльність сприяє переходу від суб'єкт-об'єктних до суб'єкт-суб'єктних відносин. Викладач виступає не як контролер, а як партнер, що надає підтримку, допомагає вирішувати проблеми, ділиться досвідом. Наприклад, викладач стає наставником, який разом зі студентами шукає шляхи вирішення проблеми, консультує, надає зворотний зв'язок, стимулює до самостійного пошуку.

6. Покращення якості підготовки майбутніх вчителів: Через залучення до проєктної діяльності студенти отримують реальний досвід, наблизений до їхньої майбутньої професійної діяльності. Вони не лише засвоюють теоретичні знання, а й вчаться їх застосовувати на практиці, що робить їх більш підготовленими до роботи в школі. Наприклад, участь у проєкті «Розробка серії дидактичних матеріалів для уроків української мови в середній школі» дає студентам можливість відчути себе в ролі вчителя, зрозуміти специфіку роботи з різновіковими групами, розробити матеріали, які можуть бути використані в їхній майбутній практиці.

На завершення, впровадження проєктної діяльності у підготовку майбутніх вчителів української мови і літератури є складним, але надзвичайно перспективним процесом. Воно вимагає від викладачів значних зусиль, постійного самовдосконалення, готовності до змін. Однак можливість, які відкриває проєктна діяльність для

розвитку професійних компетенцій студентів, підвищення їхньої мотивації та якості освіти в цілому, значно переважають існуючі виклики. Системний підхід до впровадження, що включає перегляд програм, розробку критеріїв, підвищення кваліфікації викладачів та створення сприятливого освітнього середовища, дозволить повною мірою реалізувати потенціал проєктного навчання.

Ефективне інтегрування проєктного навчання в освітній процес підготовки студентів спеціальності «Середня освіта. Українська мова і література» вимагає системних змін у навчальних планах та освітніх програмах, що виходять за рамки простого додання окремих проєктних завдань. Необхідно переосмислити структуру освітнього процесу, перерозподілити акценти та створити сприятливе середовище для розвитку проєктних компетенцій.

Першочерговим кроком є ревізія наявних дисциплін з метою визначення їхнього потенціалу для інтеграції проєктних завдань. Це передбачає не тільки внесення змін до робочих програм, а й зміну методичних підходів до викладання. Наприклад, в межах курсу «Сучасна українська літературна мова» – замість контрольної роботи на тему «Словотвір» студенти можуть розробити проєкт «Створення міні-словника неологізмів сучасної української мови з аналізом їхньої словотвірної моделі та функціонування в медіапросторі». Це стимулює практичне застосування знань із морфеміки, словотвору, лексикології. З курсу «Історія та діалектологія української мови» студенти можуть реалізувати проєкт «Дослідження особливостей говірки рідного села (району)» з подальшою презентацією результатів у вигляді відеоролика, інтерактивної карти або збірки діалектних текстів. Це вимагає від них не лише знань діалектології, а й навичок польових досліджень, запису мовлення, систематизації даних.

Курс «Методика навчання української мови» має стати центральним осередком для впровадження проєктної діяльності, оскільки саме тут студенти моделюють майбутню педагогічну діяльність. Це може бути проєкт «Розробка серії інтегрованих уроків української мови для НУШ з використанням проєктних технологій», що передбачає створення повного дидактичного комплексу: сценаріїв уроків, дидактичних матеріалів, критеріїв оцінювання, завдань для учнів.

Інтеграція дисциплін є ключовим елементом для ефективного проєктного навчання, оскільки реальні проблеми рідко обмежуються рамками одного предмета. На-

приклад, «Створення медіапроєкту (блогу, YouTube-каналу, подкасту), присвяченого популяризації української мови» (це вимагатиме знань з орфографії, пунктуації, стилістики, лексикології, а також вміння аналізувати літературні твори, формулювати власні думки та адаптувати їх для широкої аудиторії); «Розробка та реалізація соціального проєкту, спрямованого на підвищення рівня мовної культури серед молоді» (організація мовних флешмобів, створення інформаційних буклетів); «Педагогічна проєктна діяльність: від ідеї до реалізації» (спеціалізований курс, присвячений методології проєктного навчання, його плануванню, реалізації, оцінюванню та презентації. Курс має бути максимально практичним, орієнтованим на кейси з реального життя).

З курсу «Медійна та інформаційно-цифрова грамотність» що охоплює використання сучасних цифрових технологій для створення навчальних матеріалів, організації дистанційного навчання, візуалізації інформації можливим є реалізація проєктів «Створення інтерактивної віртуальної бібліотеки української літератури з аудіокнигами, буктрейлерами та інтерактивними завданнями», «Розробка чат-бота для вивчення української мови».

Інтеграція проєктного навчання вимагає від викладачів переходу від трансляції знань до фасилітації, менторства та коучингу. Необхідне підвищення кваліфікації педагогічного складу з питань проєктного менеджменту, оцінювання компетентностей, розвитку м'яких навичок. Тому важливою є організація семінарів, тренінгів, курсів з проєктного навчання, де викладачі самі зможуть спробувати себе в ролі учасників проєкту. Створення мереж співпраці – заохочення міждисциплінарної співпраці викладачів для розробки спільних інтегрованих проєктів. Розробка методичних рекомендацій що передбачає створення єдиних методичних посібників та рекомендацій для викладачів щодо організації та оцінювання проєктної діяльності.

Система оцінювання теж має бути комплексною та враховувати не лише кінцевий продукт, а й процес роботи над проєктом. Це включає – оцінювання індивідуального внеску (рефлексивні щоденники, самооцінка, взаємооцінка); оцінювання командної роботи (спостереження за взаємодією в групі, відгуки учасників групи); оцінювання процесу (проміжні звіти, консультації, дотримання дедлайнів); оцінювання продукту (критерії, що відображають якість, оригінальність, практичну цінність та відповідність поставленим цілям).

Висновки і перспективи подальших досліджень Отже, сучасна вища освіта стоїть перед викликом трансформації від традиційної «контент-орієнтованої» парадигми до компетентісно орієнтованої, що особливо актуально для підготовки майбутніх учителів української мови та літератури. Проектна діяльність виступає ключовим інструментом для досягнення цієї мети, інтегруючи hard skills (спеціалізовані знання з філології та методики) та soft skills (критичне мислення, комунікація, співпраця, креативність, адаптивність, вирішення проблем).

Попри виклики, проектна діяльність відкриває значні можливості. Вона підвищує мотивацію студентів, поглиблює їхні знання через практичне застосування, формує міждисциплінарні зв'язки та розвиває навички самоосвіти й самоорганізації. Такий підхід сприяє встановленню партнерських відносин між викладачем і студентом, що зрештою покращує якість підготовки майбутніх вчителів. Системне впровадження проектного навчання забезпечить формування конкурентоспроможних фахівців, готових до викликів НУШ та динамічного освітнього середовища.

Подальші дослідження слід зосередити на розробці інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на формування міждисциплінарних компетентностей, та впровадженню персоніфікованих траєкторій навчання через систему менторства та індивідуальних проектів, що відповідатимуть вимогам сучасного ринку праці та динаміці освітніх реформ.

Список бібліографічних посилань

- Базиль, 2016 – Базиль, А.О. (2016). Теоретичні і методичні засади розвитку літературознавчої компетентності майбутніх учителів української мови і літератури: автореф. ... дис. д-ра пед. наук. Київ: Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. 40 с.
- Бідюк, 2015 – Бідюк, Н.М. (2015). Європейські орієнтири в обґрунтуванні концептуальних засад професійної іншомовної освіти. *Освіта для сучасності*, 2: 390–399.
- Григоренко, 2020 – Григоренко, Т.В. (2020). Підготовка майбутніх учителів-філологів в умовах освітньо-комунікативного середовища закладів вищої освіти: монографія. Хмельницький: Видавець Бідюк Є.І. 360 с.
- Грона, Семенов, 2021 – Грона, Н.В., Семенов, О.М. (2021). Розвиток soft skills у майбутніх учителів в умовах закладів фахової передвищої та вищої освіти: міжрегіональний проєкт. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7(111): 33–47. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/07/6.pdf>.
- Дуплійчук, 2015 – Дуплійчук, О.М. (2015). Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів української мови та літератури до застосування проектно-комунікативних технологій: дис. ... канд. пед. наук. Житомир: Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка. 322 с.

- Коваль, Григоренко, 2023 – Коваль, В., Григоренко, Т., (2023). Методологічні виміри формування професійної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури. *Актуальні питання у сучасній науці*, 3(9): 398–412. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/issue/view/129/221>.
- Ковальова, 2017 – Ковальова, С.М. (2017). Технологія застосування кейс-методу в професійній підготовці вчителя в Україні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія: Педагогічні науки*, 3(89): 100–104. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/25343/1/20.pdf>.
- Коляда, Кравченко, 2020 – Коляда, Н.М., Кравченко, О.О. (2020). Практичний досвід формування «soft skills» в умовах закладу вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 3(27): 137–145. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/27_2020/part_3/26.pdf.
- Нова українська школа, 2017 – Нова українська школа (2017). Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ. 40 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
- Кузнєцова, Одарченко, 2017 – Кузнєцова, О.В., Одарченко, В.І. (2017). Метод проектів – сучасна технологія навчання в умовах Нової української школи. *VIRTUS*, 14: 74–77.
- Про освіту, 2017 – Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
- Семенов, 2018 – Семенов, О.М. (2018). Культуромовна особистість майбутнього учителя в об'єктиві концепції «Нова українська школа». *Проблеми освіти*, 88(2): 205–215.
- Семенов, Ячменик, 2019 – Семенов, О.М., Ячменик, М.М. (2019). Мовно-методична підготовка майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіа освіти: монографія. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка. 211 с.
- Симоненко, 2017 – Симоненко, Т.В. (2017). Формування риторичної компетентності особистості майбутнього фахівця в умовах сучасної освітньої парадигми. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*, 13–14: 130–137. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/2259>.
- Стратегічний план, 2024 – Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року: затв. наказом Міністерства освіти і науки України 07.03.2024 № 276 (в редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 16.08.2024 р. № 1149). URL: https://osvita.ua/doc/files/news/929/92917/66c5f0f4b0feb421885464_1_.pdf.
- Фурман, 2017 – Фурман, О.В. (2017). Проектна діяльність як засіб формування професійних компетентностей майбутніх учителів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка, соціальна робота*, 2: 209–212.

References

- Bazyl, L.O. (2016). Theoretical and methodological principles of developing literary competence of future teachers of Ukrainian language and literature: Abstract of Ph.D Dissertation. Kyiv: M.P. Drahomanov National Pedagogic University [in Ukr.].
- Bidiuk, N.M. (2015). European guidelines in substantiating the conceptual foundations of professional foreign language education]. *Education for modernity*, 2: 390–399 [in Ukr.].
- Hryhorenko, T.V. (2020). Training of future philology teachers in the educational and communicative environment of higher education institutions: monograph. Khmelnytskyi: Publisher Bidiuk Ye.I. 360 p. [in Ukr.].
- Hrona, N.V., Semenoh, O.M. (2021). Development of soft skills in future teachers in institutions of profession-

- al pre-higher and higher education: an interregional project. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 7(111): 33–47. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/07/6.pdf> [in Ukr.].
- Dupliichuk, O.M. (2015). Professional and pedagogical training of future teachers of Ukrainian language and literature in the use of project-based communicative technologies: Thesis of Ph.D Dissertation. Zhytomyr: Ivan Franko Zhytomyr State University. 322 p. [in Ukr.].
- Koval, V.O., Hryhorenko, T.V. (2023). Methodological dimensions of the formation of professional competence of future teachers of Ukrainian language and literature. *Current issues in modern science*, 3(9): 398–412 [in Ukr.].
- Kovalova, S.M. (2017). Technology of applying the case method in professional teacher training in Ukraine. *Bulletin of the Ivan Franko Zhytomyr State University. Series: Pedagogical Sciences*, 3(89): 100–104. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/25343/1/20.pdf> [in Ukr.].
- Koliada, N.M., Kravchenko, O.O. (2020). Practical experience in developing «soft skills» in a higher education institution. *Current issues in the humanities*, 3(27): 137–145. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/27_2020/part_3/26.pdf [in Ukr.].
- New Ukrainian School (2017). Conceptual principles of secondary school reform. Kyiv. 40 p. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukr.].
- Kuznetsova, O.V., Odarchenko, V.I. (2017). Projective method – modern teaching technology in the conditions of the New Ukrainian School. *VIRTUS*, 14: 74–77 [in Ukr.].
- On Education: Law of Ukraine No. 2145-VIII of September 5, 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukr.].
- Semenoh, O.M. (2018). The cultural and linguistic personality of a future teacher through the lens of the concept of the “New Ukrainian School”. *Problems of education*, 88(2): 205–215 [in Ukr.].
- Semenoh, O.M., & Yachmenyk, M.M. (2019). Language and methodical preparation of the future vocabulary master for the use of engaging media of education: monograph. Sumy: Sumy State Pedagogical University. 211 p. [in Ukr.].
- Symonenko, T.V. (2017). Formation of rhetorical competence of the future specialist in the conditions of the modern educational paradigm. *Bulletin of the Bohdan Khmelnytskyi National University of Cherkasy. Series: Pedagogical Sciences*, 13–14: 130–137. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/2259> [in Ukr.].
- Strategic Plan of the Ministry of Education and Science of Ukraine until 2027: approved by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 07.03.2024 No. 276 (as amended by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 16.08.2024 No. 1149). URL: https://osvita.ua/doc/files/news/929/92917/66c5f0f4b0feb421885464_1_.pdf [in Ukr.].
- Furman, O.V. (2017). Project activities as a means of forming professional competencies of future teachers. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Pedagogy, Social Work*, 2: 209–212 [in Ukr.].

HRYHORENKO Tetiana

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor
at the Department of Ukrainian language with teaching methods,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

SEMENOG Olena

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head at Center for Scientific and Educational Partnership and Networking,
Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

FROM CONTENT TO COMPETENCIES: HOW PROJECT-BASED LEARNING TRANSFORMS THE HIGHER EDUCATION PARADIGM

Summary. The article analyzes the challenges and opportunities faced by teachers of the specialty «Secondary Education: Ukrainian Language and Literature» within the framework of the shift from a content-oriented to a competency-based educational paradigm, with a focus on project-based activities. The study found that the traditional education model is ineffective at training specialists capable of adapting and innovating in the modern educational environment, particularly in the New Ukrainian School (NUS). Project activities have been identified as a vital means of fostering the development of both hard (e.g., language analysis, lesson planning) and soft (critical thinking, creativity, communication, collaboration, problem-solving, adaptability, and self-organization) skills.

The article highlights the main challenges for teachers, including the need to revise programs and curricula, develop adequate criteria for evaluating project activities, master new methods of work and the role of a facilitator, manage time and resources effectively, and be psychologically ready for change. Each stage of project activity, from initiation and planning to implementation, presentation, and reflection, contributes to developing these competencies. This study explores the potential of project activities to increase student motivation, deepen interdisciplinary connections, and develop self-education skills.

The effectiveness of the project approach is compared with the traditional model, emphasizing the former's advantages in developing practical skills and the personal qualities of future teachers. Specific proposals have been developed for integrating project activities into curricula,

including revising the content of linguistics, literature, and methodology disciplines. The necessity of creating integrated courses, such as «Language and Literature Workshop» and «Pedagogical Project Activity: From Idea to Implementation», and «Digital Tools in the Educational Activity of a Language Teacher», as well as Project Activity Laboratories, which would serve as central hubs for supporting and developing project-based learning, have been designed and substantiated.

A comprehensive approach to evaluating project activities is proposed that takes into account individual contribution, teamwork, the process, and the final product. The systematic implementation of project-based learning requires transforming the role of the teacher from translator of knowledge to facilitator, mentor, and coach, which requires advanced training. Organizing seminars and trainings and developing teaching aids for teachers is recommended. In summary, an integrated approach to implementing project activities ensures the high-quality training of competitive, creative, and adaptive specialists ready to meet the challenges of the modern educational system.

Keywords: project activity; competence; hard skills; soft skills; learning paradigm; teacher training in Ukrainian language and literature; New Ukrainian School (NUS); facilitator; assessment.

Одержано редакцією 02.06.2025
Прийнято до публікації 12.06.2025